Ennio Stipčević

Renaissance Music and Culture in Croatia

Ennio Stipčević. *Renaissance Music and Culture in Croatia*. [Renesančna glasba in kultura na Hrvaškem.] Épitome musical. Turnhout: Brepols, izšlo 2016 z letnico 2015. 356 strani. 60 €. ISBN: 978-2-503-56641-2.

Knjiga Ennia Stipčevića z naslovom *Renaissance Music and Culture in Croatia* je v precejšnji meri napisana za nestrokovnjake, izobraženo splošno publiko, ki jo zanima glasbena in širša renesančna kultura, povezana s historičnim hrvaškim ozemljem. Osredotočena je ne le na samo glasbo, temveč tudi na tiste, ki so jo ustvarili, izvajali, tiskali ipd., in na okoliščine, v katerih je glasba nastala, bila izvajana in tiskana. Po eni strani je zastavljena široko, po drugi pa je bogata s fascinantnimi podrobnostmi in ponuja vpogled v najnovejše stanje vedenja. Poleg tega odraža zanimanja, predsodke in usmeritve današnjega časa.

Ker je delo namenjeno širšemu bralstvu, ne samo muzikologom, se zdi izbira naslova namenoma pragmatična, zato se Stipčević ne posveča razlagam o problematičnosti rabe termina 'renesančna glasba' (*Renaissance music*). Čeprav bi lahko imeli že sam pojem 'renesansa' (*Renaissance*) za problematičen,¹ splošni bralec navadno ima nekaj predstav o tem, kaj lahko pričakuje. Z besedami 'glasba in kultura' (*music and culture*) pa avtor upošteva širše kulturne fenomene, ki so na različne načine povezani z glasbo.

Stipčevićev širok pregled hrvaškega zgodovinskega in kulturnega miljeja nudi dragocen temelj za razumevanje predmeta obravnavanja. Pri tem se kažeta njegova sposobnost opazovanja in odlično poznavanje tematike. Stipčević prav tako ponuja koristen vpogled v pomembnost glasbenega zgodovinskega z upoštevanjem širšega kulturnega konteksta, kar je pravzaprav neobhodno potrebno, in pri tem izkazuje svojo široko razgledanost. Knjiga je tako nedvomno delo erudicije. Ne gre prezreti tudi njenega zelo privlačnega oblikovanja, z uporabo precej velike pisave pa je tudi prijazna do bralca. Ker je izšla v mehki vezavi, je prijetna tudi za bralca, ki jo uporablja pogosto.

V uvodu Stipčević navede, da »knjiga poskuša zabeležiti sledove renesančne glasbe v hrvaških deželah.« Navedena izjava je zelo pomembno izhodišče pri pravilnem presojanju dela. Ker bi bil z vključitvijo prav vseh sledov glasbe dotičnega obdobja obseg prevelik, je razumljivo, da avtor ne obravnava vseh aspektov. Zato vsebina, zajeta v kontekstualizirano historično naracijo, nima namena biti ne kronološka ne znatno izčrpana.

1 V kolikšni meri je 'renesansa' kot oživitvev antike ali širše kot obdobje novih prepričanj in drž dejansko vplivala na glasbo v 15. in 16. stoletju, je predmet številnih polemik. Tako v omenjenem obdobju ne moremo zanikati prisotnosti nekaterih glasbenih praks, ki predstavljajo nadaljevanje tistih iz srednjega veka. Nadalje, nekateri raziskovalci 'renesanso' povezujejo z vzponom monodije okoli leta 1600.

Seveda so neizbežno prisotne vrzeli, vendar jih ni prav veliko. Dobrodošlo bi denimo bilo poglavje o glasbeni ikonografiji (treba je dodati, da je na nekaterih mestih ta vidik vendarle prisoten). V tem oziru se zdi, da naslovna slika, ki prikazuje angela med igranjem portativa, namenoma opozarja bralce na aspekte, ki jih knjiga ne obravnava.

Vsebina dela je členjena na deset delov; vsak izmed njih obsega različno število poglavij (od dveh do šestih) in poleg tega še uvod, epilog in dodatek z bibliografskimi referencami. Stipčević je gradivo uredil logično in ekonomično. V kazalu so številke strani prikazane le ob naslovih posamičnih delov. Za bralca bi bilo morda bolj prikladno, da bi bile številke strani navedene ob vsakem poglavju. Delo je urejeno na naslednji način: prvi del podaja zgodovinsko ozadje, se dotakne preteklega zgodovinopisja in navaja stike s turško glasbo. Drugi del obravnava rokopisno kulturo in kulturo tiska, začnši s srednjeveškimi skriptoriji. Konča se s krajšim ekskurzom o katalogih in letakih prodajalcev knjig in založnikov. Tretji del orisuje glasbeno izobraževanje v različnih okvirih. V tem delu Stipčević nekaj odstavkov posveti tudi vplivnemu humanistu Pieru Paolu Vergeriju iz Kopra. Četrti del navaja različne tradicije v cerkveni glasbi: glagoljaško petje, protestantske pesmi (tu se naveže na vpliv Primoža Trubarja) in glasbo v času katoliške prenove. Peti del razpravlja o ljudski in popularni kulturi, ki se navezuje na glasbo, in sicer s pomočjo pisnih pričevanj, glasbenih virov in ikonografskih dokazov. Šesti del obravnava glasbo v okviru obredij, pobožnosti in drugih slavnosti in prireditev, kot sta obredje za telovo in karneval. Sedmi del razpravlja o glasbenem gledališču in osmi o glasbi v različnih pisanjih (v slednjem delu je eno izmed poglavij namenjeno ženskam v povezavi z glasbo). Deveti del se obrača h glasbenikom (avtor jih poimenuje »celebri autori«), med njimi na Julija Skjavetića in Lamberta Courtoysa. Zadnji del je posvečen (že) zgodnjebaročnemu skladatelju s (še) nekaj renesančnimi elementi, Francescu Spongi Usperju iz Istre, ki je deloval v Benetkah. Zaključni epilog je domiselno napisan v obliki dialoga in predstavlja povzetek avtorjevih poglavitnih idej. Razumljivo se je avtor pri obravnavah segmentov, ki se strogo ne tičejo glasbe, naslonil na sekundarno literaturo. Sicer pa Stipčević izkazuje temeljito poznavanje virov in predstavi številne nove ugotovitve. Sijajen je zlasti v ekskurzih, ki zaključujejo nekatere izmed delov.

Knjiga je, razumljivo, zanimiva prav tako za slovenske bralce, zlasti v povezavi s slovenskimi obalnimi kraji, kjer je bilo denimo tudi prisotno glagoljaško petje. Nadalje, omenjeni so na primer Bartolomeo Budrio (str. 55, op. 65) in Pier Paolo Vergerio (str. 93), oba iz Kopra, ter organist Franciscus de Pavonibus iz Ljubljane, ki je služboval v Dubrovniku (str. 76). Kar na nekaj mestih je omenjena Slovenija. Daljši odlomek je posvečen delu slovenskih protestantov s Primožem Trubarjem na čelu – Stipčević tu poudarja vpliv slovenskih na hrvaške protestante. Na žalost v obzir ni vzel zadnjih ugotovitev Kozma Ahačiča o Trubarjevem *Katekizmu*; ta ni bil natisnjen v Tübingenu, kakor je veljalo donedavnega, ampak v bližnjem mestu Schwäbisch Hall. Vendarle je mogoče, da to novo dognanje avtorju v času priprave knjige še ni bilo dostopno. Pri tem bi opozoril še na eno napako, in sicer je na enem izmed dveh zemljevidov na strani 12 na mestu, kjer bi moralo pisati »Carniola«, napisano »Carinthia«.

Knjiga je v celoti napravljena razumljivo, z mnogimi uporabnimi ilustracijami (zemljevidi, reprodukcijami slik, rokopisov, tiskov), glasbenimi primeri, citati iz virov in

končno bibliografijo. Glasbeni primeri so jasni (eden izmed primerov – 12a na strani 157 – je sicer nerodno obrezan) in skoraj vedno opremljeni z glasbenimi incipiti, ki nakazujejo razmerje med notnimi vrednostmi v transkripciji in v izvirniku.

Nasprotno pa je z uredniškega stališča knjiga precej problematična. Kar precej je spodrseljavev, nedoslednosti in tipografskih napak. Tako denimo v kazalu v naslovu »Petar Hektorović an the Critical Reading of Folk Cultur« na koncu manjka črka 'e', prav tako pri tretji besedi manjka črka 'd'. Tega naslova v glavnem besedilu nato sploh ni. Podnapisi h glasbenim primerom so na začetku včasih označeni z »Ex.« in včasih z »Example«. Pojavi se tudi odstavek, ki obsega le en stavek. Številke nad tisoč so ponekod zapisane s piko, drugje z vejico. Stipčeviću v tem oziru uredniki (če so sploh obstajali) niso bili v pomoč. Prav tako je na nekaterih mestih opaziti nekoliko nenavadne izbire izrazov (npr. »choral songs«). Tu je treba opozoriti, da je besedilo pravzaprav prevod (opravila ga je Sonja Bašić).

Če se vrnem k avtorjevim uvodnim besedam, navedenim zgoraj, lahko trdim, da je bil njegov »poskus« vsekakor uspešen. Stipčevićeve analize so zanimive in izvirne. Knjiga je zelo poučna za branje, kajti bralec dobi zelo dober vpogled v hrvaško kulturno dediščino. Delo je v celoti uporabno in vredno branja ter zagotovo predstavlja referenčno literaturo o renesančni glasbeni kulturi in širše v hrvaških deželah za bralca, ki ne bere hrvaško. Enniju Stipčeviću je zato treba čestitati za uspeh pri oblikovanju tako kompleksne snovi v primerno sintezo, na voljo širši mednarodni javnosti.

Klemen Grabnar (klemen.grabnar@zrc-sazu.si)

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti